

Turvallisesti netissä

Tässä oppaassa kerrotaan, mitä kannattaa huomioida somen käytössä ja pelaamisessa. Oppaassa kerrotaan myös, mikä on nettihuijaus ja kuinka sen tunnistaa. Opas antaa vinkkejä siihen, mitä pitää ottaa huomioon tekoälyn käytössä.

Somessa pidät yhteyttä

Facebookissa ja **Instagramissa** voit kirjoittaa tekstiä ja ladata kuvia kavereille nähtäväksi. Kuvat tulevat oman nimen alle.

Snapchatissa lähetät kuvia tai videoita, joihin voit lisätä tekstiä. Viestien vastaanottajat valitse erikseen.

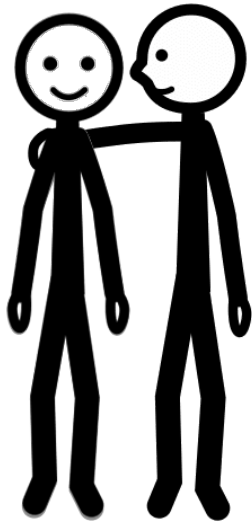
Whatsappissa voit lähettää viestejä kavereille tai ryhmiin.

Tiktokissa ja **Youtubessa** voit katsoa ja ladata videoita. Niissä voi myös laittaa päälle livetilan. Silloin välität videota suoraan nettiin.

Omaa somen käyttöä voi olla vaikea rajoittaa, koska some on suunniteltu koukuttavaksi. Mieti, kuinka paljon aikaa vietät somessa.

Ota kaveriksi vain luotettavia henkilöitä

Somessa pidetään yhteyttä kavereihin. Kavereiksi kannattaa hyväksyä vain sellaisia ihmisiä, joita tunnet oikeassa elämässä. Jos et tunne henkilöä, et voi luottaa häneen.

Voit myös myöhemmin poistaa henkilön kavereista, jos et tunne häntä. Jos joku kavereista kommentoi ikävästi tai häiriköi, voit estää hänet. Tällöin henkilö ei enää näe käyttäjätiliäsi, eikä voi ottaa yhteyttä sinuun.

Mieti, onko sometrendi tai -haaste turvallinen

Somessa on paljon trendejä ja haasteita. Trendissä jostain aiheesta leviää somessa paljon postauksia. Haasteessa kutsutaan mukaan kokeilemaan jotain toimintaa.

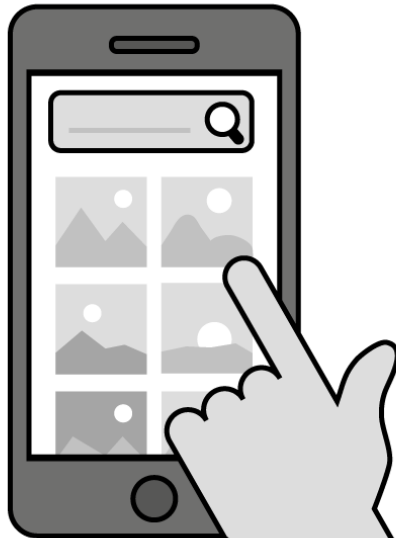

Kaikkiin trendeihin tai haasteisiin ei kannata osallistua. Joskus on vaikea arvioida, onko trendi tai haaste turvallinen. Kannattaa kysyä luotettavalta henkilöltä mielipidettä, ennen kuin osallistut trendiin tai haasteeseen.

Osa somen trendeistä ja haasteista on haitallisia. Haitalliset trendit tai haasteet voivat olla sinulle ja terveydellesi vaarallisia.

Mieti, mitä laitat nettiin

Mieti, minkälaisia kuvia ja tekstejä
postaat eli julkaiset somessa.

Postaa vain sellaisia kuvia,
joista ei selviä henkilökohtaisia asioitasi.
Henkilökohtaisia asioita ovat esimerkiksi
tiedot perheestäsi, asuinpaikastasi ja terveydentilastasi.

Jos kuvissa on muita ihmisiä,
heiltä pitää kysyä lupa kuvan postaamiseen.

Älä kirjoita postauksiin mitään henkilötietoja.
Henkilötietoja ovat esimerkiksi koko nimi,
puhelinnumero, syntymäaika tai auton rekisteritunnus.

Muista postauksissa hyvät tavat.
Postaa vain sellaista, mikä ei loukkaa ketään.

Mikä on nettihuijaus?

Nettihuujaukset ovat huijauksia, joita rikolliset tekevät netissä. Rikollinen yrittää saada itselleen rahaa tai henkilökohtaisia tietoja.

Nettihuujauksia voivat olla esimerkiksi

- pyyntö klikata linkkiä
- tuntemattomalta henkilöltä tullut viesti somessa
- epätavallinen viesti kaverilta, jossa kysytään esimerkiksi henkilökohtaisia asioita
- liian hyvät tarjoukset.

Linkkiä ei saa avata, jos et ole aivan varma, että se on turvallinen. Ennen kuin avaat linkin, kysy neuvoa luotettavalta henkilöltä.

Näin tunnistat nettihuijauksen

Rikolliset ovat taitavia.
Huijauksia voi olla vaikea tunnistaa.
Ole aina varuillasi,
jos sinua pyydetään avaamaan linkki,
kertomaan henkilötietojasi tai tekemään jotain
kiireessä.

Huijarit voivat kaapata myös kaverisi sometilin.
Silloin voit saada huijausviestin myös kaverilta.
Jos epäilet viestiä huijaukseksi,
tarkista asia suoraan kaveriltasi.

Muista, että viranomaiset tai pankit
eivät koskaan kysy tietoja viestillä.
Voit aina varmistaa rauhassa luotettavalta
henkilöltä,
miten sinun kannattaa toimia.

Voit aina katkaista puhelun,
jos se tuntuu epäilyttävältä.

Mitä teen, jos minua huijattiin?

Soita pankkiin,
jos annoit henkilötietojasi tai
avasit tuntemattoman linkin.
Ilmoita, että sinua on huijattu netissä.
Pankki voi sulkea pankkitilisi,
kunnes asia on selvitetty.

Tee poliisille rikosilmoitus.
Rikosilmoituksen voi tehdä netissä.
Voit pyytää apua luotettavalta henkilöltä.

Jos saat epäilyttävän viestin somessa,
se kannattaa ilmoittaa somen ylläpitäjille.
Jos et osaa tehdä ilmoitusta,
voit pyytää neuvoa luotettavalta henkilöltä.

Netissä on paljon pelejä

Pelit ovat mukavia.
Niitä voi pelata yhdessä,
ja niistä voi oppia paljon.

Osa peleistä on ilmaisia ja osasta pitää maksaa.
Joissakin peleissä voi myös voittaa rahaa.
Rahaa voi voittaa kuitenkin vain harvoin.
Usein peleihin menee enemmän rahaa kuin niistä voittaa.

Pelaaminen ja pelin sisältö vaikuttavat tunteisiin.
Tunteiden säätely voi olla vaikeaa,
ja ihmiset voivat käyttäytyä huonosti.
On tärkeää oppia tunnistamaan omia tunteita.
Tunnistaminen auttaa rauhoittamaan omaa olotilaa.
Mieti, rauhoittaako vai kiihdyttääkö pelaaminen tunteitasi.

Tunnistatko, kun pelaaminen haittaa arkeasi?

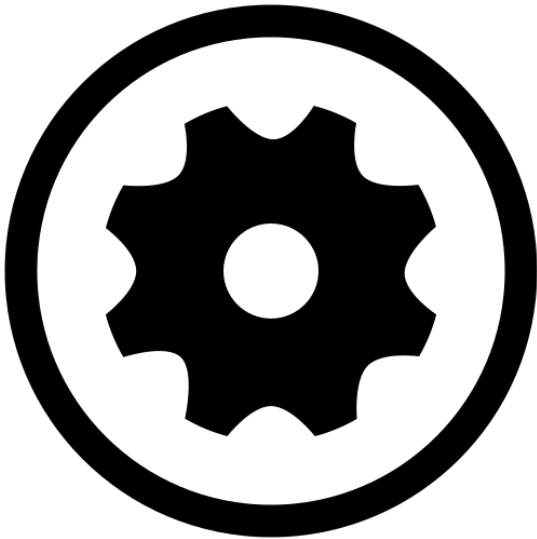

Joissain peleissä on pelottavaa ja väkivaltaista sisältöä. Tällainen sisältö voi ahdistaa.

Pelaamista voi olla vaikea lopettaa, koska pelit ovat koukuttavia.

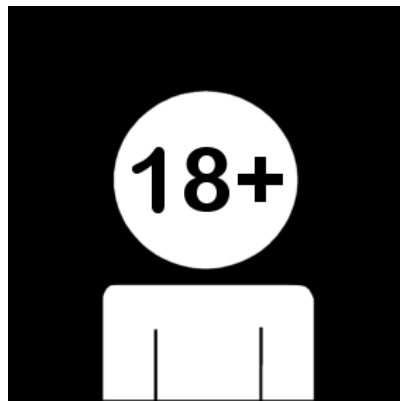
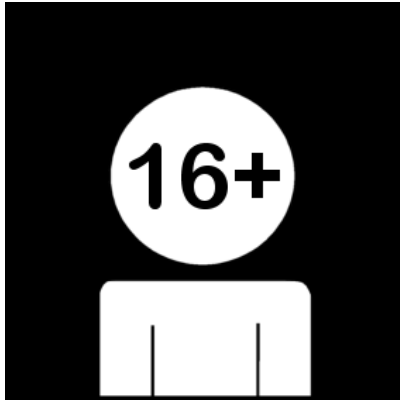
Pelaaminen voi aiheuttaa niskakipuja tai hartiakipuja. Lisäksi näytön katsominen pitkään rasittaa silmiä.

Somen asetuksilla voit suojata tietosi

Käyttäjätilisi somessa voi olla yksityinen.
Silloin vain kaverisi näkevät postauksesi.
Sinä saat valita,
kenet hyväksyt somessa kaveriksi.

Käyttäjätilin kannattaa olla yksityinen.
Silloin omat asiat eivät leviä netissä.

Noudata ikärajoja peleissä ja somessa

Ikäraja kertoo,
minkä ikäisenä saat pelata nettipeliä
tai käyttää somea.

Ikärajan tarkoitus on suojata
liian pelottavalta ja ahdistavalta sisällöltä.

Myös oma toiminta vaikuttaa somen turvalliseen
käyttöön,
siksi somessa on ikärajat.

Evästeet keräävät tietoa käyttäjästä

Evästeet keräävät tietoa siitä, miten palvelun käyttäjä toimii. Evästeet muistavat esimerkiksi, minkä kielen olet valinnut viimeksi sivustolla.

Evästeiden kanssa kannattaa olla varovainen. Älä anna evästeille liikaa oikeuksia. Jos sinun täytyy valita jokin vaihtoehto, valitse "Vain välttämättömät".

Evästeet ovat usein vaikeita ymmärtää. Voit pyytää neuvoa luotettavalta henkilöltä, jos et osaa itse valita sopivaa vaihtoehtoa.

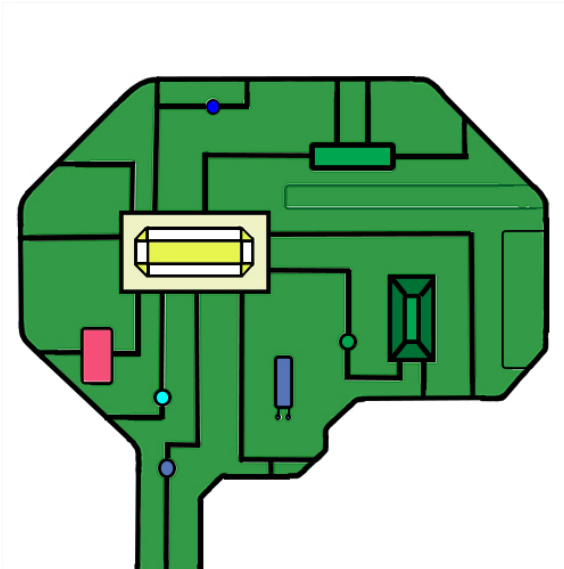
Paikannus havaitsee, missä sinä olet

Somessa on usein käytössä kartta.
Kartalta voit katsoa kavereidesi sijainnin,
eli missä kaverisi sillä hetkellä ovat.
Kartalta kaverisi näkevät myös sinun sijaintisi,
jos annat siihen luvan.

Kartan käyttö vaatii puhelimen paikannusluvan.
Paikannuslupa tarkoittaa,
että puhelimen sijainti on päällä.
Paikannus merkkää kartalle,
missä sinä liikut juuri sillä hetkellä.
Paikannusta ei tarvitse sallia.

Käytätkö tekoälyä?

Tekoäly osaa etsiä tietoa netistä ja yhdistää tietoja. Sille voi antaa pyyntöjä ja käskyjä. Tekoäly osaa luoda esimerkiksi tekstejä ja kuvia. Se osaa myös kehittää pelejä.

Tekoäly ei ole luotettava. Se tekee paljon virheitä. Tarkista aina vastaukset ja tiedot, joita saat tekoälyltä.

Älä kerro tekoälylle mitään henkilökohtaisia tietojasi. Niitä ovat esimerkiksi nimesi, osoitteesi, puhelinnumerosi, henkilötunnuksesi ja terveystietosi.

Teksti, toteutus ja lukija:

Lotta Erkkilä, Humanistinen ammattikorkeakoulu, puhevammaisten tulkkiohjaaja (2026)

Kuvat: Papunetin kuvapankki (kuvapankki.papunet.net)

- Sergio Palao / ARASAAC
- Sergio Palao / ARASAAC, muokkaus Kuvako / Sari Kivimäki, Johanna Eskelinen
- Sergio Palao / ARASAAC, muokkaus Papunet
- Sclera
- Sclera, muokkaus Maria Eriksson, Hanna Elfving, Savas ja mainostoimisto Ahooy Creative
- Kuvako
- Henrik Snellman, Ammattiopisto Spesia
- Elina Vanninen
- Somepalveluiden logot: Wikimedia Commons, Snapchat.com

